

Michał Dziad

AUTOREFERAT

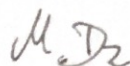
“Spisując się dobrze jako wykonawca, mogę pomóc słuchaczom zmienić ich sposób postrzegania świata. Zamiast materialistycznej perspektywy pojawia się u nich perspektywa duchowa. To ubogaca ich życie, a ja przecież nie robię nic wielkiego. Robię tylko to, co zawsze chciałem”.¹

To wypowiedź jednego z wielkich pianistów naszych czasów, Vladimira Ashkenazyego, którego sztuka wykonawcza przemawia prostotą zrodzoną z intelektualnego wnikięcia w formę dzieła i intuicyjnego zrozumienia ekspresji. „Wykonanie sceniczne utworu nie jest tylko osobistą sprawą artysty zamkniętego w swoim świecie. Jeżeli bowiem celem wykonawcy przestałaby być gra dla realnie istniejących odbiorców, to tym samym wykonawstwo zatraciłoby swój sens stając się snobistyczną przyjemnością utalentowanych samotników”.² Koncerty są najważniejszym sprawdzianem dla artystów, a reakcja publiczności ich najlepszym honorarium.

Zarejestrowanie na płycie DVD *Fantazji c-moll op. 80 na fortepian, chór i orkiestrę* - Ludwiga van Beethovena, odbyło się 14.V.2017 roku w Filharmonii krakowskiej podczas koncertu inauguracyjnego *II Międzynarodowego Festiwalu Kameralistyki Wokalnej „Voice & Piano”*. Jest zwieńczeniem i zarazem podsumowaniem pewnego okresu mojej działalności artystycznej, ogólnych zainteresowań determinujących dobór repertuaru, a także preferowanej przeze mnie działalności pianistycznej. Nagranie tego utworu jest dla mnie wyjątkowe również dlatego, iż jako organizator tego wydarzenia z satysfakcją przeżyłem trud skoooperowania tak dużego składu - Orkiestry Symfonicznej i dwóch połączonych chórów: Akademii Muzycznej, Katedry Wawelskiej oraz sześciu solistów. Nobilitujący jest także fakt, iż Akademia Muzyczna w Krakowie w swojej ponad stuletniej działalności wykonała ten utwór po raz pierwszy, a ja miałem przyjemność to wydarzenie organizować i w nim uczestniczyć.

¹ Vladimir Ashkenazy w rozmowie z Victorią Bevan, „Classic CD”, kwiecień 1995

² Anna Chęćka- Gotkowicz, Rozmowa z Vladimirem Ashkenazym przeprowadzona 26 listopada 2001 r. w Akademii Muzycznej w Gdańsku

Płyta DVD jest również dziełem artystycznym zgłoszonym w postępowaniu o nadanie mi tytułu doktora habilitowanego.

Pochodzę z rodziny, w której muzyka była zawsze obecna, choć rodzice nie byli zawodowymi muzykami. Profesjonalną edukację muzyczną rozpocząłem mając 11 lat w Państwowej Szkole Muzycznej im. Mieczysława Karłowicza w Przeworsku. Okres szkoły podstawowej bogaty był w wydarzenia, które w decydujący sposób przybliżyły mnie do decyzji, że w przyszłości zostanę pianistą. Konkursy pianistyczne w których brałem wówczas udział z jednej strony pozwalały mi zaprezentować się publiczności, a z drugiej strony nauczyły odporności psychicznej, tak ważnej w zawodzie muzyka.

Kolejnym miejscem mojej edukacji szkolnej, był Przemyśl, Zespół Szkół Muzycznych im. Artura Malawskiego i wspaniały pedagog Dorota Thier. Swoim zaangażowaniem rozbudziła pasję i miłość do muzyki, a także nauczyła staranności w pracy nad tekstem muzycznym. Czas spędzony w liceum uznaję za okres kształtowania się mojego systemu wartości, wyrabiania gustu oraz zawierania przyjaźni. Poza sukcesami pianistycznymi w Krakowie, Łodzi i Warszawie, zaprezentowałem swoje umiejętności na festiwalach w Radziejowicach oraz Bath w Wielkiej Brytani. W trakcie liceum zetknąłem się po raz pierwszy z kameralistyką. Ze skrzypkiem Marcinem Suszyckim, obecnie pedagogiem Akademii Muzycznej w Poznaniu oraz koncertmistrzem filharmonii poznańskiej, występowaliśmy wspólnie, wykonując szeroki repertuar oraz zdobywając uznanie publiczności.

Studia pianistyczne, które odbyłem u profesora Andrzeja Pikula w krakowskiej Akademii Muzycznej, były czasem doskonalenia warsztatu pianistycznego oraz poszerzania repertuaru. W niezwykle serdecznej atmosferze klasy, pod okiem mistrza, dojrzewałem jako pianista. Profesorowi zawdzięczam, że mając ogromny wpływ na moją osobowość, nie zniechęcał mnie do koncentrowania się na muzyce kameralnej, a z perspektywy czasu mam wrażenie, że pomógł mi dokonać tego wyboru. W trakcie studiów w ramach przedmiotu „kameralistyka” poszerzałem swój repertuar występując w licznych formacjach, co pozwoliło mi zapoznać się z ideą partnerstwa i problemami wynikającymi z zestawienia instrumentów o różnej specyfice. Bardzo inspirujący był dla mnie udział w zajęciach w klasie muzyki współczesnej u profesora Marka Mietelskiego ze słynnego zespołu MW2. Duet, który wspólnie z saksofonistą dr. Sebastianem Oronim wtedy tworzyliśmy został doceniony podczas *VI Międzynarodowego Konkursu Współczesnej Muzyki Kameralnej im. Krzysztofa Pendereckiego* (nagroda *Grand Prix* i *I miejsce* w kategorii *Duet*). Sukces ten zaowocował

M. Dz

wieloma zaproszeniami koncertowymi, w Polsce oraz w Czechach, Holandii, Niemczech, Włoszech. Zarejestrowanie na płycie CD „*Musica Polonica Nova*” (*Acte Préalable*) utworu „*Danse Trieste*” na saksofon altowy i fortepian warszawskiego kompozytora i pianistę Artura Dutkiewicza otrzymało nominację do nagrody *Fryderyka* w kategorii *Polska Muzyka Współczesna*. Ten sukces wzbudził zainteresowanie kompozytorów którzy dedykowali nam swoje utwory m. in. Edward Bogusławski utwór „*Dialoghi II*” (prawykonanie odbyło się w Rzymie w 2002 roku).

Zdobyć pierwszej nagrody „*Contessa Tina Orsi Anguissola Scotti*” podczas Val Tidone Competition we Włoszech w 2003 roku, otworzyło nową przestrzeń osobistego rozwoju. Zaowocowało to w następnych latach udziałem w festiwalach i koncertach w różnych miastach Europy. Rozmowy i czas spędzony z Jurorami konkursu (m.in. Wiktoorem Mierżanowem oraz Karlem Haiz-Kammerlingiem), wpłynęły na moją świadomość postrzegania muzyki w szerszym kontekście.

W czasie studiów otrzymałem także stypendium podczas uczelnianego konkursu im. Tadeusza Żmudzińskiego w 2004 roku oraz stypendium twórcze Prezydenta miasta Krakowa (2004).

W 2005 roku podjąłem pracę w Akademii Muzycznej, jako akompaniator na wydziale instrumentalnym oraz dyrygentury symfonicznej, a także zostałem słuchaczem studiów doktoranckich. Okres ten znacząco wpłynął na mój rozwój intelektualny i naukowy. Poszerzanie horyzontów dzięki wykładom z zakresu filozofii u prof. Władysława Stórzewskiego, estetyki muzyki u prof. Krystyny Wilkoszewskiej i prof. Leszka Polonego, monograficzne wykłady, prof. Mieczysława Tomaszewskiego, dr Macieja Negreya, a także szereg prac analitycznych – napisanych pod kierunkiem wspomnianych profesorów – było dla mnie ważnym etapem w życiu. Dzięki krakowskiej szkole teoretycznej nauczyłem się postrzegać utwór muzyczny, jako wielowymiarowy wytwór ducha ludzkiego i element kultury. W 2009 roku pod kierunkiem prof. Janiny Romańskiej – Werner napisałem rozprawę doktorską pt. „*Juliusz Zarębski – droga do własnego stylu*”. Praca naukowa nad twórczością wybitnego polskiego twórcy okresu post-chopinowskiego, próba określenia idiomu stylistycznego twórczości, skłoniła mnie do świadomego propagowania muzyki polskiej w kraju i poza Jego granicami. Płyta CD z utworami Zarębskiego obok słynnego *kwintetu fortepianowego g-moll op. 34, Les Roses et Les Epines op. 13*, zawiera odnalezioną w 2004 roku w Goethe und Schiller Archiv w Weimarze *Grande Fantasie*. Część pracy

M.Dz

doktorskiej została opublikowana w pracy „*Szkice i Interpretacje*” wydanej przez Akademię Muzyczną w Krakowie pod tytułem „*Juliusz Zarębski na tle muzyki polskiej XIX wieku*” (ISSN 882876355152).

Promowanie muzyki polskiej ma duże znaczenie w moim życiu koncertowym. W 2011 roku brałem udział w światowym prawykonaniu odnalezionego w Krakowie *Koncertu fortepianowego fis – moll Konstantego Regameya*. W 2014 roku miałem możliwość zarejestrować dla Duńskiego radia (DR P2) *Sonatę na skrzypce i fortepian op. 9* Karola Szymanowskiego, oraz *Partię na skrzypce i fortepian* Witolda Lutosławskiego ze skrzypaczką Joanną Konarzewską. W 2015 roku na zamówienie Instytutu Muzyki i Tańca w Warszawie, nagrałem wspólnie ze śpiewaczką prof. Urszulą Kryger *Pieśni młodzieńcze Konstantego Regameya do słów rosyjskich symbolistów*. Ponadto wielokrotnie uczestniczyłem w wykonaniach utworów: Juliusza Zarębskiego, Karola Szymanowskiego, Witolda Lutosławskiego, Aleksandra Tansmana, Andrzeja Panufnika, Krzysztofa Pendereckiego, Henryka Mikołaja Góreckiego, Edwarda Bogusławskiego, Wojciecha Widłaka, Pawła Mykietyna, Dariusza Przybylskiego i innych.

Moja praca badawczo-naukowa w Akademii Muzycznej wpisuje się w działalność statutową Katedry Kameralistyki. W 2013 roku dzięki wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, oraz programu Młodych Naukowców, byłem koordynatorem festiwalu i sesji naukowej - *Witold Lutosławski w muzycznej kulturze polskiej i europejskiej*, gdzie do współpracy zaproszony został m.in: prof. Zbigniew Skowron (Uniwersytet Warszawski), Andrzej Kosowski (Instytut Muzyki i Tańca w Warszawie). Myślą przewodnią sesji było podkreślenie znaczenia twórczości Witolda Lutosławskiego w muzyce XX wieku, wskazanie inspirującej roli jaką odegrał w życiu muzycznej Europy jako intelektualista oraz wielki autorytet moralny.

Kolejnym projektem poświęconym kompozytorom polskiego pochodzenia była sesja naukowa dotycząca twórczości Philippa i Xavera Scharwenków. Obaj wychowani w duchu polskości, z Szamotuł pod Poznaniem wyjechali w świat, by stać się jednymi z najgłośniejszych kompozytorów swego czasu. Xaver Scharwenka był wybitnym pianistą, na którego ogromny wpływ miała polska tradycja muzyczna. Jego twórczość fortepianowa sprawia nieodparte wrażenie wszechogarniającego panowania ducha Chopina, którego w moim przekonaniu Scharwenka jest największym spadkobiercą. Wymiernym efektem sesji jest nagranie *kwartetu fortepianowego F-dur op. 37* młodszego z braci oraz publikacja

M.Dz

naukowa „*Wielcy nieznanymi – Philipp i Xaver Scharwenka*” napisana pod wspólną redakcją, moją i dr hab. Beatą Urbanek – Kalinowskiej (ISBN 978-83-62743-38-4).

Po uzyskaniu stopnia doktora podjąłem pracę na stanowisku adiunkta w katedrze kameralistyki. Praca pedagogiczna dostarcza mi wiele satysfakcji ponieważ pokrywa się ona z głównym nurtem mojej działalności pianistycznej, jest dla mnie czymś wyjątkowym, inspirującym i twórczym. Staram się dzielić ze studentami swoim doświadczeniem oraz rozwiązywać ich problemy, które napotykają w pracy w zespole kameralnym. Dzielę się swoją wiedzą, ale także wsłuchuję się indywidualnie w każdego studenta, każdy z nich jest inny i ma często odmienne spojrzenie lub inną wizję utworu, nad którym pracujemy. Staram się rozwijać wśród studentów kreatywne myślenie, tak aby proces twórczy nad utworem był ich wysiłkiem intelektualnym prowadzącym do uzyskania indywidualnych i oryginalnych rozwiązań. Jako opiekun naukowy Koła Kameralistów Akademii Muzycznej w Krakowie mam wpływ na kształt i idee przewodnie organizowanych przez studentów warsztatów i konferencji. Jest to funkcja szczególna, wymagająca otwartości i umiejętności dobrej współpracy z młodymi ludźmi.

Moja działalność artystyczna obejmuje współpracę z artystami różnych specjalności w rozmaitych formacjach kameralnych. Między partnerami najistotniejsze jest to, aby się wzajemnie inspirować. Od każdego z nich staram się coś nowego przejąć, skonfrontować swoją wizję dzieła z ich spojrzeniem na dany utwór, dzięki czemu za każdym razem tworzę coś nowego. Miałem przyjemność występować z wieloma wspaniałymi artystami takimi jak m. in. Jacek Kasprzyk, Michał Klauza, Robert Kabara, Szymon Bywalec, Bartosz Bryła, Urszula Kryger, Kazimierz Moszyński, Gareth McLearnon, Joanna Konarzewska, Adam Krzeszowiec, Arek Adamski, Piotr Lato, Wiesław Suruło, Marcin Suszycki, Vadim Tchijik. W 2010 roku z klarnecistą Piotrem Lato nagrałem trzy sonaty (Stanforda, Baxa i Howelsa), w 2011 roku wspólnie z Wiesławem Suruło zarejestrowałem *Chiaccone* na flet i fortepian Meyera Kupfermanna, również w tym samym roku Sonatę na wiolonczelę i fortepian Alfreda Caselli z Beatą Urbanek - Kalinowską, oraz w 2013 roku *Trio op. 47* Paula Hindemitha na altówkę, saksofon tenorowy i fortepian. W 2014 roku nagrałem *kwartet fortepianowy* Xavera Scharwenki, wydany przez Akademię Muzyczną w Krakowie. Do znaczących koncertów zaliczam wykonanie z Orkiestrą Filharmonii Poznańskiej *Sinfonii Concertante* Bohuslava Martinu, którą poprowadził sam Sir Christopher Hogwood.

M.Dz

Oprócz sesji naukowo-artystycznych, które odbywają się okazjonalnie współorganizują również festiwale cykliczne, które wpisują się w artystyczne kalendarium Krakowa. Należy do nich m.in. *Międzynarodowy Festiwal Kameralistyki Wokalnej*. W 2017 roku odbyła się druga jego edycja - do współpracy zaproszono m. in. Emma Kirkby, Urszulę Kryger, Andrzeja Kosowskiego. W ramach festiwalu zorganizowana została Ogólnopolska Konferencja Naukowa „*Systemy kształcenia studentów – kameralistów w Akademiach Muzycznych w Polsce*”, na którą zaproszeni zostali kierownicy katedr kameralistyki z akademii muzycznych z całego kraju. Następną edycję odbędzie się w 2019 roku.

Kolejnym festiwalem, który współorganizuję jest *Międzynarodowy Festiwal Duetów Fortepianowych „Duettissimo”*. W 2016 roku odbyła się pierwsza edycja, a celem wydarzenia jest popularyzacja literatury muzycznej napisanej na duet fortepianowy, tradycyjnej i nowoczesnej, od gatunków klasycznych po eksperymentalne próby łączenia mediów pozornie odległych. Podczas sesji naukowej w 2016 roku byłem autorem referatu „*Utworki na dwa fortepiany w twórczości kompozytorów polskich XX wieku*”. Następną edycję odbędzie się w kwietniu 2018 roku. Gościem specjalnym będzie światowej sławy duet fortepianowy Aglika Genova i Liuben Dimitrov.

Zaprezentowana na płycie *Fantazja c-moll na fortepian, chór i orkiestrę* jest unikatową pozycją w literaturze światowej, łączy ona gatunek koncertu i kantaty. Kompozytor poszukując nowych efektów brzmieniowych, zestawiał ze sobą barwę trzech różnych grup wykonawczych, nadając dziełu monumentalny charakter. Prawykonanie utworu miało miejsce podczas wielogodzinnej akademii benefisowej zorganizowanej przez Beethovena 22 grudnia 1808 roku w Theater an der Vienn. Koncert ten był szczególnym wydarzeniem w życiu kompozytora. W pierwszej części odbyła się premiera szóstej *Symfonii pastoralnej F-dur op. 68*, *Glorii z Mszy C-dur Op. 86* oraz *czwarty Koncert fortepianowy G-dur op. 58*. W drugiej części odbyło się prawykonanie słynnej *piątej Symfonii c-moll op. 67*, *Sanctus z Mszy C-dur Op. 86*, solo improwizacja, oraz na wielki finał *Fantazja c-moll op. 80*, gdzie w rolę solisty oraz dyrygenta wcielił się sam kompozytor. *Fantazja* powstała w bardzo krótkim czasie, pracę nad utworem Beethoven rozpoczął w drugiej połowie grudnia 1808 roku, zaledwie kilka dni przed koncertem. Jeden z biografów wspomina, że kompozytor chciał zakończyć koncert wielkim finałem, nie mniej jednak *Fantazja* przeszła bez wielkiego

MD

sukcesu, a wspomnienia świadków mówią o dotkliwym zimnie i nie najlepszym poziomie wykonawczym.³

Utwór rozpoczyna się wirtozowską kadencją fortepianu, po czym – na tle rogów – pojawia się główny temat, którego linia melodyczna wskazuje podobieństwa z hymnem *Ody do radości* z *dziewiątej Symfonii d-moll op. 125*. Jednakże, wbrew panującej opinii, kompozytor posłużył się cytatem z młodzieńczej pieśni *Gegenliebe* do słów Bürgera, napisanej piętnaście lat wcześniej. Materiał tematyczny poddawany jest licznym wariacjom, które doprowadzają utwór do kulminacji, z udziałem chóru. Śpiewany przezeń podniosły tekst, stanowi apoteozę braterstwa ludzi w umiłowaniu sztuki. Autorem tekstu jest Christoph Kuffner (1780-1846), redaktor wpływowego wiedeńskiego czasopisma poświęconego sztuce. Beethoven nie był zadowolony z tekstu i w pierwszym wydaniu zataił autora, co więcej napisał list do wydawcy "(... możesz wydrukować inny tekst, ponieważ ten podobie jak sama muzyka został napisany w bardzo krótkim czasie... Proszę tylko o pozostawienie słowa „kraft” na obecnym miejscu).⁴ Największym osiągnięciem w twórczości Beethovena było wyniesienie muzyki instrumentalnej na pozycję dominującego nurtu muzycznego. *Fantazja c-moll op. 80* jest początkiem tej myśli kompozytora, przemawia do odbiorcy różnymi środkami jednocześnie (barwą, słowem, dźwiękiem), by w jak najbogatszy i najszerzy sposób wyrazić uczucia. Zawiera oryginalną esencję Beethovenowskiego języka muzycznego. Jest zapowiedzią tego co wydarzy się w *dziewiątej Symfonii d-moll op. 125*. Innowacje wprowadzone przez Beethovena w *Fantazji* stworzyły nowe możliwości, poprzez wykorzystanie zróżnicowanej faktury instrumentalnej (symfonicznej, fortepianowej, kameralnej), głos ludzki oraz chór. Forma ewoluuje od improwizacji fortepianu, poprzez zróżnicowanie charakteru poszczególnych wariacji, do wielkiego finału, w którym chór śpiewa podniosły tekst Kuffnera, stanowiący hołd dla sztuki. Ten sposób konstruowania, a właściwie „wyreżyserowania” percepcji słuchacza był wykorzystywany przez m.in. Brahmsa i Mahlera. Docenił to później sam Witold Lutosławski, który w swojej twórczości, wskazywał na ten przejaw Beethovenowskich koncepcji kompozytorskich.

Obecny etap traktuję jako otwarcie nowego rozdziału w życiu naukowo-atystycznym. Poszukiwanie prawdy i piękna w muzyce, a także autentyczności wypowiedzi muzycznej

³ Gallagher, David (15 November 2011). "Beethoven's marathon concert ... recreated on Radio 3". BBC Radio 3.

⁴ Albrecht, Theodore et al. (1996) *Letters to Beethoven and Other Correspondence: 1824–1828*. University of Nebraska Press

obieram sobie jako cel. Szczególnie bliska pozostaje mi popularyzacja muzyki polskiej w pracy naukowej, artystycznej jak i pedagogicznej.

Michał Dziad